فەیلەسوفی ناو بەرمیل “دیۆجینیەس ” ی سەگ.. و: هاوڕێ خالید

جارێکیان ئەسکەندەری مەکدۆنی پرسیاری لە دیۆجینیەس کرد کە بۆچی لە بەردەم گۆڕستانی شاهانە وەستاوە؟
ئەو وەڵامی دایەوە......... ئەمە هەموو چیرۆکی دیۆجینەسی فەیلەسوفە، کە وەک سوالکەرێک بە جل و بەرگێکی پیس دەژیا.
دیۆجینیەس چەکی دەستی دارێک بوو، شاڵاوی بۆ هەر کەسێک دەبرد کە لێی نزیک بووبایەوە، ئێواران پەنای بۆ بەرمیلێک دەبرد. شەهرستانی لە “المهل و النهل” دەربارەی ئەو گوتویەتی ئەو بە “ئەو دانا، بەخشندە، توند و تیژ بوو، هیچ شتێکی نە کڕی و نەیبردەوە بۆ ماڵەوە.” ئەم وتارە باسی یەکێک لە سەرسوڕهێنەرترین فەیلەسوفەکان دەکات.
دیۆجینیەس (412-323 پ.ز)، هاوسەردەمی ئەفلاتون و ئەرستۆ و قوتابی سوقرات بوو، فەیلەسووفێکی بێ ماڵ بوو. یەکێک بوو لە پێشەنگەکانی قوتابخانەی (سینیکا-قوتابخانەی سەگییەکان). ئەو لە بەرمیلێکدا دەژیا و لە ڕۆژی ڕووناکدا لە دەوروبەری ئەسینا فانۆسێک هەڵدەگرێت و بەدوای پیاوی ڕاستەقینەدا دەگەڕێت.... بۆ ئەو بەشکۆترین پیاو ئەو کەسانەن کە ” ڕقیان لە سامان و شکۆ و خۆشییە و بەسەر هەژاری و پەنهانی و ئازار و مردندا زاڵ دەبن.” دیۆجینیەس لەژیانی خۆیدا هەوڵیدا پرەنسیپی (خۆ-بەزاندن) پیادەبکات بۆیە وەک سوالکردن و خەوتن لەڕێڕەوی پەرستگاکاندا ژیاوە و جلی دراوی لەبەرکردووە و بڕوای وابوو کە هەژاری یارمەتی فەیلەسوف دەدات و فێری دەکات نەک کتێبەکان. شوێن قوتابخانەی ڕەشبینی دەکەوێت کە پشت بە سروشت دەبەستن لە هەموو شتێکدا بۆ بنەماکان دەگەڕێنەوە . ئەو کردەوانە پشتگوێ دەخەن کە خەڵکی ئاسایی ئەنجامی دەدەن. ئەو ڕەفتارانەی کە خەڵکی ڕاستەقینە دەکەنە ئاژەڵی سیرک کەواتە زۆرێک لە قازانج و فریودانەکانی ئەم جیهانە ڕەتدەکەنەوە. ژان مانوێل رۆبینێ لە کتێبەکەی دیۆگەنسدا کە لە ساڵی 2020 دا بڵاوکراوەتەوە دەنوسێت:
دیۆجینیەس وەک سەگێکی سەرلێشێواو لەسەر دەستی هاوچەرخەکانی ژیاوە، بەڵام بەپێچەوانەی ئاژەڵ، ئەم سوالکردنە هەڵبژاردنێکی گریمانەیی بووگوزارشتکردن بوو لە پەیبردن و زانینی دەربارەی ژیانی هەژاران لەو کاتەدا. کە ئەمە بنەما فەلسەفیی هەبوو. ڕۆبینێ

ئەوەشی زیاد کرد کە دیۆجینیۆس بە هیچ شێوەیەک بیری لە سواڵکردن نەدەکردەوە و بە دوای ئەوەدا دەگەڕا کە چی ڕاست بوو چونکە لە بەرامبەر ئەو شتەی پێی دراوە بە ئامۆژگارییە فەلسەفییەکانی خزمەتی کردووە (…). بەلام ل□ بارەی دەرکەوتنی روخساری ڕاستقینەی لە ژمارەیەک پەیکەردا ڕەنگی داوەتەوە، لە ساڵی 2006 لە شاری سینۆپ شوێنی لەدایک بوونی، بە چرایەک لە دەستیدا وەستاوە بە ڕیشێکی درێژ و کەڵەشێکی ڕوونەوە، جلی پۆشتەی لەبەردایە کە سەگەکەی لە تەنیشتیەەوە دەرکەوتووە. ئەم وێنەیە لە سەر دراوێکی برۆنزیش دۆزراوەتەوە کە لە دەوروبەری 100ی زایینی لێیدراوە.

ئەسکەندەری مەکدۆنی جارێک پرسیاری لە دیۆجینۆس کرد کە بۆچی ل□ بەردەم مەزاری شاهانە وەستاوە ؟ دیۆجینۆس وەڵامی دایەوە کە تێڕامانم لە ئێسکی پاشاکان دەکرد و هیچ جیاوازییەکم لەنێوان ئەوان و ئێسکی کۆیلەکان و تەنانەت ئێسکەکانی سەگێکی مردوودا نەدۆزیەوە ….

ئەو وێنەی ژیانی دیۆجینۆس کە لە بەرمیلێکدا بەرجەستە کراوە… بەناوبانگترین وێنەیە کاتێک قسە لەسەر ئەم فەیلەسوفە دەکرێت ئەم وێنەیە بەردەستە کە لە پەیکەر و کاری هونەریش بەرجەستە کراوە و دیارترین وێنەی وێنەکێش و پەیکەرتاشی فەڕەنسی Jean-Léon Gérôme کە لە ساڵی 1860دا کێشراوە و ئەو فەیلەسوفە وێنا دەکات. لە بەرمیلێکدا و فانۆسێکی بەدەستەوەیە و چوار سەگ لێیەوە دەڕوانن.

بەڵام ئایا بەڕاستی دیۆجینۆس لە بەرمیلێکدا ژیاوە؟

ژان مانوێل روبینۆ دەڵێت: “فێڵێکی گەورە هەیە، بەرمیل لە سەردەمی دیۆگێنسی فەیلەسووفدا بوونی نەبوو، بۆیە کۆنترین پاشماوەی بەرمیلی دۆزراوە لە تەڕاییەکاندا واتا لە (رووبرە دەریاییەکان) دۆزراوەتەوە. کە دەگەرێتەوە بۆ شوێنەوارەکانی سەدەی یەکەمی پ.ز، هەندێک سەرچاوەکان ئاماژە بەوە دەکەن سەرەڕای چەند شوێنەوارێکی کۆنی (ئەیۆنیا) ” لە شەڕەکانیی (گال) (لە نێوان 58 و 50 پ.ز) و شەڕی ناوخۆی قەیسەری (لە نێوان 49-45 پ.ز) دەرکەوتووە. ئەسڵی فێڵەکە لە خراپ وەرگێڕانەوە هاتۆتە ناو دەقەکان کە لە دەقە ڕەسەنەکەدا وشەی (Pithos) وەرگێڕدراوە بۆ بەرمیل کە نادروستە چونکە وشەکە واتای گۆزەی سیرامیکی گەورە دەگەیەنێت…

دیۆجینۆس ئەسینای بەجێهێشت بۆ ئەوەی لە کۆرینسیان نیشتەجێ بێت، کە یەکێک لەو شارە گەورانە بوو لەگەڵ ئەسینا لە پێشبڕکێ دابوو ، لە گرنگترین ئەڵقە و گفتوگۆکان پەیوەستبوو

لە ساڵی 336 ز.پ. ز پاشای مەکدونیا، سێیەم ئەسکەندەری گەورە ، چوو بۆ کۆرینسیان، لەوێ چاوی بە دیۆجینۆس کەوت، کە لە ناو بەتاڵی بەرمیلە داپۆشراوەکەی دانیشتبوو و لێی نزیک بوویەوە. وتووێژێکی

لەگەڵ کرد . کە لە کتێبەکانی مێژوو و فەلسەفەدا بە نەمری ماوەتەوە سەرەتا ئەسکەندەر بە دیۆجینەسی وت:

من ئەسکەندەری مەکدەنی گەورەم

دیۆجینەس بە هێمنی و بە دڵنیاییەوە وتی: من دیۆجینەسی سەگم

لێرە پاشا لە دیۆجینەسی نزیک بوویەوە و گوتی:

- دەبینم کە پێویستت بە زۆر شت هەیە و خۆشحاڵم کە یارمەتیت دەدەم، داوا بکە ، هەموو شتێکت پێ دەدەم کە دەتەوێت.
  دیۆجینەس وەڵامی دایەوە: بەڵێ، بەری هەتاوەکەم لێمەگرە.

ئەسکەندەرسەرسام بوو بە کاردانەوەکەی و سەرسامی بە لووتبەرزی و گەورەیی خۆی کرد و بە شوێنکەوتوانی گوت کە گاڵتەیان بە فەیلەسوف کردووە: ئەم بەرمیلە پڕە لە دانایی و ئەگەر ئەسکەندەرگەورە نەبووام، حەزم دەکرد دیۆجینەس بم. وتووێژی دیۆجینەس لەگەڵ ئەلێکساندەر مەزن بوو بە یەکێک لە گرنگترین گفتوگۆکانی مێژووی فەلسەفی دیۆجینەس دەیزانی کە داگیرکەرەکە فەرمانڕەوای گەورەترین ئیمپراتۆریەتی سەردەمی خۆیەتی، بەڵام ئیهانەکردنەکەی بە پیاوانی دەسەڵات و پارە و هەیبەتی وای لێکرد کە زۆر بوێرانە دەری ببڕێت….

ئەسکەندەری کە هەوڵی دەدا بگاتە کۆتایی جیهان و دەریای گەورەی دەرەوە" و لە ساڵی 326 پ.ز هیندستانی داگیرکرد و پاشان دەستی کرد بە چەند هەڵمەتێکی سەربازی کە تێیدا هەمووی بردەوە و چووە ناو نیمچەدوورگەی عەرەبی و بابل و میسرەوە دەوڵەت و دامودەزگا و فەرمانڕەواکانی کە نەیاندەویست چاپیان بکەن، چونکە ڕۆژێک نیسک لەگەل رێبوارێک دەخوات و پێی دەڵێت ئەگەر پاشاکانم دادگایی کرد، من نیسک ناخۆم و دیۆجینەس گاڵتەی پێ کرد و گوتی ئەگەر نیسک بخۆم، ئەوا پاشاکانم دادگایی ناکەم.

وتووێژەکەی مێژووییەکەی دیۆجینەس لەگەڵ ئەسکەندەری مەزن بە یەکێک لە گرنگترین وتووێژەکان لە فەلسەفییەکان دادەنرێت. بابەتی چەندین کاری ئەدەبی و هونەری بوو بە درێژایی سەردەمەکان و یەکێکە لە گرنگترین بەڵگەکانی بێ گوێدانە دیۆجینەس بە دەسەڵات و سامان و هەیبەت و باوەڕی ئەو کە دانایی تەنیا بە ئازادی و نزیک بوونەوەی سروشت و خودکفایی بەدەست دێت بە ڕزگاربوون لە خواستەکان و شادمانی و یەکسانکردنی خەڵک و لە بەرچاوگرتنی خەڵک گۆڕستانی پاشایەتیش وەڵامی دایەوە کە لە سەر ئێسکی پاشاکان بیری لێ دەکاتەوە کە هیچ جیاوازییەکی لەنێوان ئەوان و ئێسکی کۆیلەکان و تەنانەت ئێسکەکانی سەگێکی مردوودا نەکردووە و مردنی سەگێک هیچ

جیاوازییەکی لەگەڵ کەسەکی ستەمکاردا نییە.

جارێکیان ئەسکەندەری مەکدونی لە بەردەم قەرەباڵغیەکدا تێپەڕی، هەموو سوژدەیان بۆ برد جگەلە دیۆجینەس، لە ئەسپەکەی هاتە خوارەوەو چوو بۆ لای و لێی پرسی: “تۆ من ناناسیت؟ دیۆجینەس گوتی: تۆ دەناسم، پاشاش گوتی: ناترسیت لە لووت بەرزیت ؟ دیۆجینەس وەڵامی دایەوە، بەکەم زانینی وشەکانی لە هەر کوێیەک کە هەبن، ئەوە نیشتمانمە، ئەسکەندەر پێکەنی کە بەدوای بیری دیۆجینی دەگەڕا و بیرکردنەوەکەی بەرز نزخاند.
ناکۆکی زۆر هەیە سەبارەت بە هۆکاری مردنی دیۆجینەس هەندێک لە هاوسەردەمەکانی ڕایانگەیاند کە هەناسەی تا مردن هەڵگرتووە و گوتراوە بەهۆی ئۆکتەپۆ خاوکەیەوە نەخۆش بووە، هەروەها گوتراوە کە بەهۆی هەندێک سەگی ڕەبیدەوە مردووە و وترا تەرمەکەی لە دیوارەکانی شار فڕێدراوە بۆ کوشتنی ئاژەڵە کێوییەکان لەسەر جەستەی کاتێک مرد، هەوادارانی پەیکەرێکی برۆنزیان لەسەر گۆڕەکەی دروست کرد، کە تێیدا هاتووە: “دیۆگینی شکۆی تۆ نەمر دەمێنێتەوە، ئەوە نیشانتان دا کە پیاوان بە خۆیان بەسە، منیش ئاماژەم بە کورتترین ڕێگا بە بەختەوەری کردووە”.

پەراوێز..

- فەلسەفەی سینیکیزم Cynicism: ڕێبازێکی فەلسەفییە کە لە سەدەی 4ی پ.ز دا فەیلەسوفی یۆنانی ئەنتیسەنس Antisthenses ی شوێنکەوتەوی سوکرات، دایمەزراوە. ئەم فەلسەفەیە ئەوە دەزانێت کە ئەو کەسە دانایە کە لە سامان و هەیبەت و هەموو ئارەزوو و مەیلەکانی ژیان بە پووچ سەیر دەکات و پابەند نییە بە هیچ پابەندییەک، بەرامبەر بە کۆمەڵگا، دەوڵەت یان خێزان.
- ئەسکەندەری گەورەی مەکدونیا لە نێوان 323-336 پ.ز. ژیاوە

ناسیونالیزم و رەگوڕیشەکانی یان بنەماو پایەکانی-2- نووسینی: عەتا قەرەداخی

(٢-٥)

دەشێت ئایین ببێتە پایەیەکی ناسیونالیزم، بەڵام ئایا سروشتی ئەو ناسیونالیزمە چۆن دەبێت کە ئایین وەکو بیرێکی داخراو ببێتە پایەیەکی سەرەکی و چالاک و کارا تێیدا؟ ئایا ئەو دەوڵەتانەی کە بەرهەمی ناسیونالیزمی ئایینین، یان ئایین پایەیەکی بەهێزی ناسیونالیزمەکەیانە لە رووی دیموکراسی و ماف و ئازادییەکانەوە چ جۆرە دەوڵەتێکن؟
ئەوەی بە ناوی دەوڵەتی ناسیونالیزمی ئایینییەوە لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و هەندێ شوێنی تر دەبینرێت، ئەوە دەوڵەتی نەتەوەیی رووپۆشکراون بە ئایدیۆلۆجیای ئایینی و هەردوو رەگەزی ئیتنیک و ئایین بە داخراوی مامەڵەیان لەتەکدا کراوەو فاشیزمی نەتەوەیی ئایینیان بەرهەمهێناوە. بەگشتی دەوڵەتانی عەرەبی ئەگەرچی پێشتر هەندێکیان ئیدیعای عیلمانیەتیان دەکرد، بەڵام لە سەرەتای دەیەی دووەمی سەدەی بیست و یەکەوەو لە ئەنجامی ئەو خۆپیشاندانانەی کە ناوی بەهاری عەرەبییان لەخۆیان نابوو، هەندێ لە دەسەڵاتەکانیان گۆڕی، بەڵام لە خراپترەوە بۆ خراپترین و ئەو رووکەشە بەناو عیلمانیەش نەماو بەتەواوی بوون بە دەوڵەتی ناسیونالیزمی ئیتنیکی ئایینی، کە ئاشکرایە کۆکردنەوەی دوو رەگەز یان دوو پایەی وەکو ئیتنیک و ئایین پێکەوە خراپترین جۆری داخستن پێکدەهێنێت بە تایبەتی لەو کۆمەڵگایانەدا کە بە پیشەسازیکردن و بەشاریبوون بە سرووشتی دروستنەبوون. لە راستیدا ناسیونالیزم لە دوو سەرچاوەوە درووستبووە، یەکەمیان سەرچاوەی خێڵ، واتە خوێن و دەمار کە گەوهەری داخراوی ئیتنیکن، لەگەڵ پایەی دووەم کە گەیشتنی هەست و ئایدیۆلۆجیای ناسیونالیزمە بەم کۆمەڵگایانە لە رێگای داگیرکردن و کۆڵۆنیالیزمی رۆژئاواوە.

هەروەک گەیشتنی کۆڵۆنیالیزمی رۆژئاواو هەژموونکردنی بەسەر رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا لە مێژوویەکی درەنگتردا لەچاو گەیشتنیدا بە ئەمەریکاو ئەفریقا و تەنانەت رۆژهەڵاتی ئاسیادا، دەوری هەبووە لەسەر سروشتی دەرکەوتنی ناسیونالیزم لەم رووبەرە جوگرافیەدا بە

کوردستانیشەوە. لە بەرئەوە کۆڵۆنیالیستی ئەوروپی زووتر گەیشتە ئەمەریکا، هەم شۆڕشی پیشەسازی لە ئەمەریکا زووتر روویداو، هەم ناسیونالیزمی ئەمەریکی پێش ناسیونالیزمی ئاسیایی و ئەفەریقایی دروستبوو، دەرکەوت. کۆڵۆنیالیزمی بەریتانی لە ئاسیادا زووتر گەیشتە هیند، ناسیونالیزمی هیندی زووتر لە چاو وڵاتانی تری ئاسیادا گەشەی کرد. واتە هۆکارێکی تری سەرەکی دەرکەوتنی ناسیونالیزمێکی نەبەکام لە ئاسیاو ئەفریقادا ڕۆڵی کۆڵۆنیالیکردنی ئەم وڵاتانە بوو لە لایەن ئەوروپاوە.

وەکو پێشتر ئاماژەمان بۆ کرد، ناسیونالیزمی ئایینی دوژمنی سەرسەختی دەوڵەتی نەتەوەیە، ئەگەر ئەو دەوڵەتە نەتەوەییە بەرهەمی شۆڕشی پیشەسازی و دەرکەوتنی چینی ناوەند بێت، چونکە یەکێک لە بەرهەم و هەم هۆکارە سەرەکییەکانی شۆڕشی پیشەسازی دەرکەوتنی چینی ناوەند و دروستبوونی دەوڵەتی نەتەوەییە. لە راستیدا دەرکەوتنی کۆڵۆنیالیزم و کۆڵۆنیالیست پەیوەندیەکی ڕەتنەکراوەی بە دروستبوونی دەوڵەتی نەتەوەوە هەیە لە ڕۆژئاوا. واتە کۆڵۆنیالیزم دەرئەنجامی دروستبوونی دەوڵەتی نەتەوەیە. واتە پرۆسەی کۆڵۆنیالیزم لە دوای دەرکەوتنی دەوڵەتی نەتەوەوە دەست پێدەکات لە پێناوی فراوانکردنی هەژموون و دەسەڵات و دۆزینەوەی سەرچاوەی ئابووریدا.

ناسیونالیزم وەکو ئایدیۆلۆجیای دەوڵەتی نەتەوە یان وەکو دەسەزی و خۆتەرخانکردن بۆ بەرژەوەندییەکانی نەتەوەو دانانی ئەو بەرژەوەندیانە لە سەرووی هەموو بەرژەوەندییەکی ترەوە پێناسەکرا. لەگەڵ ڕۆیشتنی کاتدا لە سەرهەڵدانی ناسیونالیزمەوە، ڕەهەندو مەودای پەرەسەندن و پتەوبوونی ناسیونالیزم وەکو چەمکێک زیاتر فراوان بووەو مانای دیارو ئاشکرای وەرگرتووە. لەم بارەیەوە ئەنتۆنی دی سمیس دەڵێت: ناسیونالیزم پرۆسەی پێکهاتن یان گەشەکردنی نەتەوەیە، بەها، یان هوشیاری سەربە نەتەوە بوونە، زمان و سیمبۆلیزمی نەتەوەو بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و سیاسی بەناوی نەتەوەوەو بیروباوەڕ، یان ئایدیۆلۆجیای نەتەوە، لە هەردوو ئاستی گشتی و تایبەتیدا دەگرێتەوە(٩). ئەگەر سەرنجی ئەم مانایانە بدەین کە ئەنتۆنی دی سمیس باسیان دەکات، ئەوا بەلایەنی کەمەوە ناسیونالیزم لە سەدەی نۆزدەیەمەوە ئەم مانایانەی وەرگرتووە، کە بە ئاشکرا دەبینرێت کەی ماناکانی ناسیونالیزم پەیوەستن بە نەتەوەوە. لە ئاستی یەکەمدا وەکو گرنگترین مانایەک کە ناسیونالیزم وەریبگرێت کە وەکو ئەرکی سەرەکی ناسیونالیزمیش لە روانگەی مۆدێرنیتەوە دیاریکراوە، پێکهاتنی نەتەوەیە. ئەمەش ئەوە

دەگەیەنێت یەکێک لە خاسەتە سەرکی و یەکەمەکانی ناسیونالیزم بنیادنان و پێکهێنانی نەتەوەیە و بەدوای ئەوەشدا گەشەپێدان و پەرەپێدانی نەتەوە دێت. هەروەک مانایەکی تری گرنگ کە ناسیونالیزم وەری دەگرێت ئامادەکردن و پەرەپێدانی ئاستی هوشیاری ئەندامانی کۆمەڵە، یان نەتەوەیە بۆ ئاستی گەیشتن بە دروستبوونی پێویستبوونی بەهێز بە نەتەوەوە کە ئەوەش بە سەربەنەتەوەبوون یان ئینتیمای نەتەوەیی ناودەبرێت. ناسیونالیزم وەکو ئایدیۆلۆجیایەک کە سەرئەنجام ئایدیۆلۆجیایەکی جەماوەرییە، بەتەواوی بارگاوی دەبێت بە مانای سەربە نەتەوە بوون، کە ئەوەش لە ئاستی قوڵدا مانای بوونی هێزێکی پتەوە بۆ بەکردارکردنی پرۆسەی سەربە نەتەوە بوون و گواستنەوەی لە تەنیا رایەڵەیەکی مەعنەوییەوە بۆ پێویستبوونێکی پیادەکراوی واقیعی بینراو. ناسیونالیزم هەرچەن جەخت دەکاتە سەر زمانی دایک و سیمبوڵ یان هێمای نەتەوە، لە هەمان کاتدا مانای ئەم رەگەزانە لە خۆیدا کۆدەکاتەوە. هەروەها ناسیونالیزم وەکو چەمک و وەکو زاراوە مانای بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و سیاسی وەردەگرێت. هەروەها لە خۆیشیدا، لە روویەکی ترەوە وەکو ئایدیۆلۆژیای بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی سیاسی جەماوەریی سەیر دەکرێت و هەر لەو رووشەوە ناسیونالیزم چۆن وەکو ئایدیۆلۆجیای دەوڵەتی نەتەوە سەیردەکرێت، بە هەمان شێوە مانای ئایدیۆلۆجیای نەتەوەش لەخۆیدا کۆدەکاتەوە. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە ..ناسیونالیزم بە مانا نەتەوەییەکان و بە بیرو بە مەعریفەی نەتەوەیی بارگاویی کراوە(١٠).

سەرباری مەترسی ئەوەی کە ناسیونالیزم بگۆڕێت بۆ رەگەزپەرستی و فاشیزم، بەڵام روانینی تریش هەیە کە بە ئاراستەیەکی تەواو پێچەوانە سەیری ناسیونالیزم دەکات و پێیوایە کە رۆڵی گرنگ دەبینێت لە بنیادنانی کۆمەڵگەی باش و تەنانەت کاریگەری لەسەر رەفتاری تاکەکان دەبێت بە ئاراستەی باش. بێندینکت ئەندرسۆن لە گفتوگۆیەکیدا باسی ئەوە دەکات کە.. ئەو ناسیونالیزمی بەلاوە پەسەندە چونکە ئەم چەمکە وەکو دیدو وەکو ئایدۆلۆجیا بەشداری دەکات لە پێکهێنانی کۆمەڵگەیەکی باشداو وا لەخەڵک دەکات باشتر رەفتار بکەن چونکە ئەوان دەبنە ئەندام لە کۆمەڵگەیەکدا (١١). لێرەدا ناڕاستەوخۆ و لە پشتی ئەم بۆچوونەوە ئەو تێروانینە ئامادەیە کە ناسیونالیزم رۆڵ دەبینێت لە پێکهێنانی کۆمەڵگەدا، کۆمەڵگەیەک کە سەربەبوون یان پێویستبوونی تاکەکانی بە سیستەمی ئەو کۆمەڵگەیەوە پتەوو بەهێزبێت و هەڵسوکەوتی ئەندامانی کۆمەڵگە لە چوارچێوەیەکی رێکخراودا بێت و بە پێی رێساو نەریتی کۆمەڵایەتی ئەو کۆمەڵگایە بێت. دیارە ئەو کۆمەڵگایەی ناسیونالیزم وای لێ

بکات ببێتە کۆمەڵگایەکی باش، کۆمەڵگای دوای دروستبوونی دەوڵەتی نەتەوەیی، کە ئەویش دەبێ بەلایەنی کەمەوە بووبێتە کۆمەڵگایەکی پیشەسازی و لەگەڵ ئەوەشدا کەلتوری ئەو کۆمەڵگایە دروست بووبێت. هاوشانی بە پیشەسازیبوون دەبێ بەشاریبوون گەیشتبێتە ئەنجام، کە ئەویش لەگەڵ خۆیدا کەلتوری کۆمەڵگەی شار دروست دەکات، کە کەلتوری دروستبوونی تاکەکەسی خاوەن شوناسە. ئەو کۆمەڵگایەی لە دوای دەرکەوتنی ناسیونالیزم و بنیادنانی دەوڵەتی نەتەوەیی دروستکردنی نەتەوە دەبینرێت، ئەگەر بەم شێوە سروشتیە درووست بووبێت، ئەوا کۆمەڵگایەکی خاوەن شوناسی مەدەنیە بە کۆی خاسێتەکانی کۆمەڵگای مەدەنیەوە. بۆیە بە پێویست دەبێت کۆمەڵگایەکی باش بێت و تاکەکانی دەگەنە ئاستێکی هوشیاری ئەوتۆ لە رووی کۆنەستەوە، وابەستە دەبن بە نەریت و رێساکانی کۆمەڵگاکەیانەوە، کە یاساو رێسای کۆمەڵگایەکی خاوەن شوناسە لەو رووەوە کە خاوەنی سەروەری خۆیەتی و پارێزراوە.

لە پێناسەی ناسیونالیزمدا دوو ئاراستە دەردەکەوێت، کە دیارە ناسیونالیزم زیاتر لە پێناسەیەکی بۆ کراوە، بەڵام کۆی ئەو پێناسانە دابەش دەبن لە نێوان دوو ئاراستەدا، ئاراستەی بابەتی و ئاراستەی نابابەتی، کە یەکەمیان بەلایەنی پەوەدیارەو وەکو دیاردەیەک سەیری ناسیونالیزم دەکات، کە ئەوەش لەو پێناسانەی سەرەوەدا دەبینرێت، بەڵام لەبەرامبەر ئەوەدا پێناسەی نابابەتیش هەیە کە زۆر بە خراپی دەڕوانێتە ناسیونالیزم و لەباشترین باریدا وەکو فاشیزم و نازیزم و کۆمەنیزمی نەتەوەیی سەیری دەکات و بە دوژمنی مەرقایەتی دەزانێت. واتە لە روانگەی نابابەتیەوە، دەشێت ناسیونالیزم وەها سەیر بکرێت کە هاوبەشە لە ئایدیۆلۆجیای فاشیزم و نازیزم و لە ئایدیۆلۆجیاو دیدی شێوەکانی کۆمەنیزمدا کە بەگشتی ئەمانە، واتە ئەم سیانە فاشیزم و نازیزم و کۆمەنیزم دەسەڵاتیان بەسەر مێژووی سەدەی بیستدا کردووەو بەجگە لەوەی کە لە دوو جەنگی جیهانی گەورەدا بەشێکی زۆری مرۆقایەتیان لەناوبردووە، دیسان لە سنووری دەوڵەتەکانی خۆیشیاندا وەکو خراپترین شێوەی سیستەمی ستەمکار بێ پەروا مرۆقیان کوشتووەو مرۆقایەتیان لەناو بردووە. بەشێک لە توێژەرانی بواری کۆمەڵناسی و مێژوو، ناسیونالیزم بە ئایدیۆلۆجیای دەوڵەتی فاشی و رەگەزپەرست دەزانن و لەو روانگەیەوە پێیانوایە فاشیزم و نازیزم و دەوڵەتی کۆمەنیزمی نەتەوەیی لە نموونەی باڵای ناسیونالیزمن.

بێگومان بەگشتی روانینی ئەنارکیزم بە نەتەوەو ناسیونالیزم و

دەوڵەت ئەوەیە کە نەتەوەو ناسیونالیزم بەڵاو بەدبەختین بەمرۆڤایەتی، چونکە ئاشکرایە ئەنارکیزم لە روانگەی ململانێی چینە کۆمەڵایەتییەکانەوە سەیری دنیا دەکات و بڕوای بە ململانێ و جیاوازی ئیتنیکی نیەو وەکو دروستکراوی دەستەو چینی دەسەڵات و دەوڵەت سەیری دەکات، بە درێژەدان بە ستەمکاری. واتە ئەنارکیزم وایدەبینێت کە نەتەوە بوونێکی راستەقینە یان واقیعی نیەو دروستکراوی خەیاڵە و ئەوەی بوونی راستەقینەو واقیعی هەیە چینە کۆمەڵایەتییەکانن و هەر لەبەر ئەوەش ململانێی راستەقینەو خەباتی راستەقینەش بە روانینی ئەو ململانێ و خەباتی چینایەتییە دەزانێت نەک نەتەوایەتی. ئەوەش لەبەر هۆکارێکی زۆر سادە کە پێیانوایە لەناو پێکهاتە کۆمەڵایەتییە فرە چینایەتییەکاندا شتێک نیە پێی بگوترێت بەژەوەندی هاوبەش، چونکە ناشێت بەرژەوەندی هاوبەش لە نێوان کرێکارو بۆرژوادا، لە نێوان هێزی کارو خاوەنی کاردا هەبێت، بەڵکو بەرژەوەندی هاوبەش لە نێوان ئەندامانی چینێکی کۆمەڵایەتیدا هەیەو هەر ئەو بەرژەوەندییانەش یەکێتی چینایەتی دروست دەکەن. بەڵام پێکهاتەی نەتەوە کە لە چینی جیاواز پێکهاتووە نەک بەرژەوەندی هاوبەش لە نێوانیاندا نیە، بەڵکو بەرژەوەندییەکانیشیان دژی یەکترە. هەربۆیە هەرگیز یەکێتی نەتەوەیی دروست نابێت، چونکە لەناو ئەو پێکهاتەیەدا هەر چینێکی کۆمەڵایەتی بەدوای بەرژەوەندییەکانی خۆیەوەیە. هەر لێرەوە بە بۆچوونی ئەنارکیزم ئەو دروشم، یان ئەرکە سەرەکییەی کە ناسیونالیزم دەبێ بیگرێتە ئەستۆ و دروستی بکات کە یەکێتی نەتەوەییە، بێجگە لە خەیاڵ هیچی تر نیە. بۆیە ئەنارکیزم وایدەبینێت کە ناسیونالیزم بێجگە لە وێرانکاری هیچی تری بۆ مرۆڤایەتی نەهێناوە. بە دەرخستنی روانینی دژە ناسیونالیزم، ئەلبێرت ئەنیشتاین دەڵێت: ناسیونالیزم نەخۆشی ئیفلیجییە، سورێژەیە بۆ مرۆڤایەتی. هەروەها بەرتراند رەسڵ دەڵێت: نیشتیمانیبوون(ناسیونالیزم) ئامادەبوونە بۆ کوشتن یان بۆ کوژران لە پێناوی ئامانج یان هۆکاری پڕوپووچدا. دان فرەد دەڵیت: ناسیونالیزم وەکو ئەلکحول- خواردنەوە- وایە، سەرەتا مەستت دەکات، پاشان کوێرت دەکات، لە کۆتایدا دەتکوژێت(١٢). ئەمەی سەرەوە تێڕوانینی دژە بە ناسیونالیزم، کە ئەمە بە تیڕوانین یان ئاراستەی نابابەتی ناومان برد. راستە ناسیونالیزم وەکو دیاردەیەکی بەهێز لە سەدەی هەژدەیەمەوە دەرکەوتووە، بەڵام هەم رەگری هەبووەو هەم خۆیشی ئەگەر بە وریایی مامەڵەی لەگەڵدا نەکرێت دەبێتە دیاردەیەکی دزێو و ناشیرین و سیستەمی فاشیزم و تۆتالیتار بەرهەم دەهێنێت.

جۆناسان هێرن باس لەو شێوازانە دەکات کە ناسیونالیزم لەخۆیی

دەگرێت و ناسیونالیزمیان پێ دەناسرێتەوە کەی ئەو شێوازانەش لەناو پرۆسێسی گەشەکردنی ناسیونالیزم و کارکردنی ناسیونالیزمدا بە گەیشتن بە ئامانجی سەرەکی پێکدێن و پەرەدەسێنن. ئەوانیش بریتین لە: هەستکردن، شوناس، ئایدیۆلۆجیا، بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و پرۆسێسی مێژوویی، کە ئەمانە هاوکات روودەدەن(١٣). بێگومان ئەو شێوازانەی هێرن باسیان دەکات دابڕاونین لە کۆمەڵگاو لە راستیدا پەیوەستن بە شێوەی گەشەو پەرەسەندنی کۆمەڵایەتیەوە لە هەر کۆمەڵگایەکدا، یان لە چوارچێوەی هەر پێکهاتەیەکی ئیتنیکی یان نەتەوەییدا. هێرن "هەستکردن"ی لە یەکەمدا داناوە، ئەوەش دەستپێکی پرۆسێسی دەرکەوتن یان بەرەو دەرکەوتنی ناسیونالیزمە. هەستکردنی هەر گروپێکی کۆمەڵایەتی بەخۆی و بە دەوروبەری، کە ئەوەش بەرەو شێوازی دووەم دەڕوات کە پرسی شوناسە. پرسی شوناس لە سادەترین شێوەیدا، پرسیارکردنە دەربارەی خۆ، کە ئەویش لەوەدا بەرجەستە دەبێت کە " من کێم، ئێمە کێین، تۆ کێیی، ئەوە کێن، ئەویتر کێیە، ئەوانی تر کێن؟ تۆ و ئیوە و ئەو و ئەوانی تر پەیوەندیتان بە من یان بە ئیمەوە چیە؟" کە ئاشکرایە بنەمای سەرەکی بە دیاریکردنی شوناس جیاوازیە. ئەمەش ئەو قۆناغەیە کە تیایدا هەر گروپ و پێکهاتەیەکی ئیتنیکی یان کۆمەڵایەتی لە پرۆسێسی بەرەو پێکهاتندا ئەم پرسیارانە لە خۆیی دەکات.

ناسیونالیزم کاتێ دەگاتە شێوازی گەڕان بە داوی شوناسدا، مانای وایە لە قۆناغی تەنیا هەستکردن تێپەڕیووە بەرەو قۆناغی هوشیاری دەچێت، کە لەوێشەوە ئایدیۆلۆجیا پێکدێت. ناسیونالیزم وەکو ئایدیۆلۆجیایەکی جەماوەریی کە لەسەر بنەمای هەستکردن و هوشیاری و بەئاگابوون لەوەی کە ویستەکانی نەتەوە چین و چۆن بە ئاراستەی گەیشتن بەو ویستانە دەجوڵێت، پێکدێت. گەیشتنی ناسیونالیزم بەم ئاستە لەسەر ئاستی کۆمەڵگا یان نەتەوە بنەماکانی یەکبوون نەخش دەکات و شێوەی لە یەکتر نزیکبوونەوەی تاکەکان و هەستکردن بە بوونی یەک بەرژەوەندی دەردەکەوێت، کە بەرژەوەندی هەموویانە، واتە بەرژەوەندی نەتەوە. لەم دۆخەدا بەرژەوەندی نەتەوە لە دایک دەبێت و هەموو لە دەوری ئەو بەرژەوەندیە کۆدەبنەوەو ئامانجی پاراستنی ئەو بەرژەوەندیە هاوبەشە جۆرێک لە رێکخستنی کۆمەڵایەتی دروست دەکات، کە لەگەڵ رۆیشتنی کاتدا دەبێتە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی سیاسی و ئامانجی سەرەکی دەردەکەوێت، کە دروستکردنی دەوڵەتی نەتەوەیە. دروستکردنی دەوڵەتی نەتەوەش بە مانای قۆناغێک دێت کە تیایدا پرۆسێسی بنیادنابی نەتەوە دەستپێدەکات کە پرۆسێسێکی مێژووییە و بە گوێرەی هەر نەتەوەیەکیش گرنگترین قۆناغە چونکە

قەناغی دروستبوون و بنیادنانە. راستە لە رووکەشدا جۆرێک لە ریزبەندی لەم چۆنێتی گەشەکردن و شێوازوەرگرتنەی ناسیونالیزمدا هەیە، بەڵام لە راستیدا کەی شێوەکان بەناو یەکتردا چوون و لە رووی رووداونیشیانەوە وادەردەکەوێت هاوکات رووبدەن. پاڵنەرو جوڵێنەری هەموو ئەم شێوانەی گەشەکردن بۆ دروستبوون و دەرکەوتنی ناسیونالیزم لەناو خودی کۆمەڵگاوە بەرهەمدێن و هێزو وزەی جوڵاندن لە پایەو بنەماکانی بەرهەمهینانی ناسیونالیزمەوە وەردەگرن.

نووسینی: عەتا قەرەداخی

فلاشباک/ لە دەفتەری بیرەوەریی رۆژانەوە-34.. ستیڤان شەمزینی

بەشی سی و چوار

ئەمڕۆ هەواڵی تیرۆرکردنی "فرانسۆ حەریری" پارێزگاری شاری هەولێر بڵاوبووەوە. ئەو تیرۆریزمەی ئەمە زووتر تارماییەکەیمان ئەبینی و لە نووسەر و چالاکە بەرهەڵستکارانەوە دەستیپێکرد، ئەمڕۆ گەیشتۆتە قوچەکی دەسەڵاتداران. هەندێ ئەیانەوێ پێشوەختە یەکێتی تاوانبار بکەن، هەندێکی تر تاوانەکە ئەدەنە پەنا دەزگای هەواڵگریی بەعس، بەڵام هەردوو ئەگەرەکە زۆر لاوازن، پێموایە ئیسلامییەکان لە پشتی ئەو کردەوەیەن چوونکە هەولێر بە ئیزنی پارتی بووە بە ئەفغانستانێکی تر. دیاردەی ریش و سیواک و شەرواڵی کورت لە هەموو شتێک زیاتر سیمای هەولێری ناشرین کردووە، لە بەرانبەردا چەند جار ئاگر بەردرا لە بازاڕی لەنگە کە پۆشاکی لەنگەی ئەوروپی تیا ئەفرۆشرێ؟ چەند ژن قاچ و دەستیان تێزابڕژێن کرا؟ چەند دوکانی مەی فرۆشی و ئارایشتگای ژنان تەقێنرانەوە؟ چەندانی وەک شاپور و قابیل لە ناو جەرگی شار و بە رۆژی رووناک تیرۆر کران؟.
سێ ساڵێک بەر لە ئەمڕۆ لە کاتی ئامادەکاریی مەراسیمی یەکی ئایار لە شاری هەولێر بووم، لەو ساتانەی لای شێخەڵا سەرقاڵی پۆستەر هەڵواسین بووین، لە هەموو لایەکەوە کەوتینە بەر پەلاماری ریشدارەکان بێ ئەوەی یەک پۆلیس دەنگ هەڵبڕێ، ئەمڕۆ چوار کەس

بووین، من و هاوڕێ کوێستان، کە لە سلێمانییەوە هاتبووین بێدەنگ نەبووین و کەوتینە دیفاع، بەڵام ئەوان لەشکرێک بوون دەرەقەتیان نەهاتین، بۆیە داوامان کرد پۆلیس بە هانامانەوە بێ کەچی نەهاتن.
هەرچی چۆن بوو بە شەڕەبۆکز و دوای فەلاقەکردنمان بە زیندوویی دەربازمان بوو. کەچی ئەبینم هاوڕێ “کاروخ” ئەڵێ خۆ من دەمانچەیەکی سمسم پێیە!! وتم دیارە تۆش وەک کابرا خەنجەرەکەت هەڵگرتووە بۆ رۆژی تەنگانە، ئیتر لەو ساتەوە نازناوی ئەو هاوڕێیە بووە بە “کاروخی سمس”.
دواتر بۆ وەرگرتنی مۆڵەت کە لە باخچەی گڵکەند مەراسیمی یەکی ئایار بکەین، چووین بۆ بینای پارێزگای هەولێر، منیش لەگەڵ وەفدەکە بووم، چوونکە باوکم و فرانسۆ حەریری لە هەفتاکانەوە ئاشنای یەکتر ببوون. سەرەتا گلەیی ئەوەمان کرد جڵەویان بۆ ئیسلامییەکان شل کردووە، هەڵبەتە ئەویش وەک مەسیحییەک نیگەران بوو، بەڵام زانیمان سیاسەتی حزبەکەیەتی. وتمان ئەمانەوێ مۆڵەت وەربگرین بۆ مەراسیمی یەکی ئایار، بە پێچەوانەی هەموو بەرپرسانی ترەوە، وتی بڕۆن ئازاد بن چی دەکەن و چی دەڵێن!!. یەک قسەی خۆشیشی کرد وتی “جەماعەتی رەوتی کۆمۆنیست، بە خودای بەو دەمە قەرەباڵغەتان ئەتوانن هەموو دنیا بکەنە کۆمۆنیست، بەڵام ب□ گ□□□ی بارزانی ئەبێ ئەم هەولێرە بە تۆپ و ئاربیجی بگرن”. مەبەستی لەوە بوو کەلتووری مەزهەبی و ئاینی ریشەیەکی کۆمەڵایەتی و دێرینی هەیە لە هەست و ویژدانی خەڵکی هەولێردا.
بەهەرحاڵ هێشتا چەند سەعاتێکە فرانسۆ حەریری تیرۆر کراوە، بەڵام بە رای من ئەم کارە لەژێر س□□ری گرووپە تیرۆریستییە ئیسلامییەکاندایە، بۆ ئەوان ئاسان نییە شارەکەیان بە دەستی مەسیحییەکەوە بێ، کە وەک هەندێ لە مەلا توندڕەوەکانیان ئەڵێن “فرانسۆ حەریری ئەڵقەی پەیوەندیی نێوان ئیسرائیل و بنەماڵەی بارزانییە”.! ئیسلامی توندڕەو چەندانی وەک “دکتۆر فەرەج فۆدە”یان تیرۆر کرد، ب□ تایبەت کە ئەو بە ئاشکرا باوەڕی خۆی بە ئاینی ئیسلام رادەگەیاند، یان چەندانی وەک “نەسر حامید ئەبوزەید” دەربەدەرکران و ئەزهەریش وتی ئەگەر “دکتۆرە ئیبتهال یونس”ی هاوسەری ئەبوزەید جیابوونەوە رانەگەیەنێت ئەوە بە زیناکار حسابی بۆ ئەکرێ چوونکە بە پێی یاساکانی شەریعەت، دکتۆر ئەبوزەید تەلاقی کەوتووە. ئینجا نموونەکەشیان رژێمی تاڵیبانە لە ئەفغانستان.
وەنەبێ لە سلێمانی، یەکێتی نیشتمانی لە پارتی باشتر هەڵسوکەوت بکا، بەڵکو بەپێی رێکەوتنی تاران هەموو هەورامان و شارەزوور خراوەتە ژێر رکێفی ئیسلامییەکانەوە، هاوزەمان لە حکوومەتەکەی یەکێتی وەزیر و وەزارەتیان هەیە، هەر دوێنێ بوو کە یەکێ لەو

توندڕەوانە بە تەکبیر و ئەڵڵاهوئەکبەرەوە لە فلکەی نالی سلێمانی دەستڕێژی کرد بە ناو خەڵکی سفیلدا کە چەندان قوربانی لێکەوتەوە لە کوژراو و بریندار. لەولاشەوە بە شاباشێکی ئێران، یەکێتی کۆمۆنیستەکانی قەتڵوعام کرد بە رۆژی رووناک لە ناوەڕاستی شاری سلێمانیدا. کە رۆژنامەی "کەیهان"ی زمانحالەی کۆماری ئیسلامی ئێران بە ستایشەوە سوپاسی قەتڵوعامی کۆمۆنیستەکانی لە یەکێتی و ئاغای نەوشیروانی کرد.

18-2-2001
تورکیا

تێبینی: ئەم بەشە لە لاپەڕە 114-118 کتێبی "فلاشباک"چاپ و بڵاوکراوەتەوە. کتێبەکەش لە سەرەتای ساڵی ٢٠١٧ چاپ بووە.

کورد دوژمنی خۆی دەستی دوژمن.. سامانی وەستا بەکر

شەڕی گەرمی براکوژی ساڵی ١٩٩٦ کۆتای هات و ڕاستەوخۆ شەڕی سارد دەستی پێکرد کە تا ئێستاش نازانرێ ئەم شەڕە ساردەی نێوان کورد بەتایبەتی پارتی و یەکێتی کەی کۆتای یێت؟
بەهۆی شەڕی ساردی نێوان پارتی و یەکێتیەوە جار لەدوای جار کورد خاک، سامان، دەسەڵات، هەیبەت، شکۆ...هتد لەدەست ئەیات، هەر بەهۆی شەڕی ساردەوە سلێمانی کرا بەشاری عەسابەکان و هەولیریش کرا بە دەریاچە و شارێکی ترسناک لە وەرزی باران بارینا.
"باغی داد" بەغا:
بەهۆی شەڕی ساردی نێو ماڵی کوردەوە، کورد لە شەریک و پێکهێنەری سەرەکی حکومەتی عێراقەوە گەڕا بە بەشداریپێکراو، بەهۆی شەڕی سارد و ناتەبای نێوان حیزبەکان و پشتکردنیان لەیەک و نزیکبوونەوەیان لە حیزبە نەیارە عێراقیەکان بە مافی گەلی کورد، بودجەی هەرێم نەک هەر کەمکرایەوە بۆ ١٢٪ بەڵکو هەر بەتەواوەتیش بڕا، هەر بەهۆی شەڕی ساردەوە ٥١٪ی خاکی کوردستان لەدەستدرا، نەک ڕێگە بە پێشمەرگە نایرێ بگەڕێتەوە ئەو ناوچانە بەڵکو ڕۆژانە پۆست و پلە

باڵاکان لە کورد ئەسەنرێتەوە. بەهۆی شەڕی ساردەوە چوار ساڵە شۆڤینیەکی عەرەب وەک پارێزگار بەسەر کەرکوکا سەپێنراوە، بەهۆی شەڕی ساردەوە تەعریب زۆر لەسەردەمی ڕژێمی بەعس خێراتر جێبەجێ ئەکرێ و تاوانباری سەرەکیش خودی کوردی ناتەبایە.
هەر بەهۆی ئەو شەڕە ساردەوە دوور نیە بۆ چورا ساڵی داهاتووش پارێزگاری کەرکوک کورد نەبێ، بەڵگەش بۆئەوە پارێزگاری بە وەکالەتی ئێستای کەرکوک ئامادەنیە سوێندی یاسای ئەندام پەرلەمانی بخوات، چونکە ئەگەر بەڵێنی مانەوەشی لە پۆستەکەیا پێنەیرابێ بەڵام بوێری ئەوەی هەیە کە گرەو لەسەر ناتەبای کورد بکات و لەو ڕێگەیەوە بتوانێ ئەمجارە ببێ بەپارێزگاری یاسای کەرکوک نەک بەوەکالەت، لەوەش دڵنیایە کە “پارتی و یەکێتی مردنی خۆیان و زەرەری لایەنی بەرامبەریان پێخۆشترە”.
هەر بەهۆی شەڕی ساردەوە کورد ناتوانێ بەتەبایی و یەکڕیزی وەک بەرەیەکی ی□ککگرتوو نوێنەرایەتی گەل و کێشەکانی بکات لە عێراقێکا کە خودی کورد هاوبەشی سەرەکی دروستکردنەوەی بوو، لەسەر وەرگرتنی پۆستی سەرۆک کۆمار نەک خوێنی یەکتر ئەخۆنەوە بەڵکو ئێسقانی یەکدیش ئەشکێنن، هەر خودی کورد خۆی لەڕێی ڕاگەیاندن و سەردانی کردنیان بۆلای لایەنە عێراقیەکان باس لەگەندەڵی دزی و دەست پیسی یەکتر ئەکەن و بیریان ئەهێنەوە کە ئەمان چ ماڵێکن، هەرکاتێک دەسەڵاتیان لابێ کاری سەرەکیان پڕکردنی گیرفانی خۆیان و خزم و کەس و حیزبەکەیانە نەک خزمەتکردنی هاوڵاتیان.
لای لایەنە عێراقییەکان یەکتری بەوە تاوانبارئەکەن ئەگەر جارێک لەجارەکان کاربەدەستی لایەنێکیان ل□ب□ری عێراقچێتی کارێکیان لەبەرژەوەندی هەرێمی کوردستانا کردبێ، ئیتر ئەوە وەک تاوان و خیانەت بەرامبەر عێراقی عروبە بیری شۆڤێنیە عەرەبە ڕەگەزپەرست و دوژمنانی سەربەخۆی کوردستانی ئەهێنەوە، کە لەڕاستیا ئەبێ ئەمە کاری ئەوان بێ لە “باغی داد” بەغا نەک عێراقچێتی بەڵام مەخابن وەک تاوان و گەندەڵی یەکتری پێ تاوانبار ئەکەن لای لایەنە نەیارەکانی هەرێمی کوردستان.

سلێمانی:
سلێمانی کە لە دروست بوونیەوە شاری ڕۆشبیران و هونەر و کەڵە شاعیرانی نمونەی پێرەمێرد بووە، ئەوەی شەڕی سارد بۆ سلێمانی زیاکرد تەنها ناوێکە “پایتەختی ڕۆشنبیری” کە هیچی نەخستۆتە سەر خەرمانی پڕ و ئاڵ و دروەشاوەی شار، سلێمانی لە دروست بوونیەوە شاری هەڵمەت و بەخشین و ئازادی خوازی بووە کە جۆش و خوێنی گەرمی لاوانی شار هەمیشە بزوێنەری کۆی هەر جوڵانەوەیەکی کوردی بووە لە

هەر شوێنێکی وڵا تا سەریهەڵا بێ، ئەوەی شەڕی سارد بۆ “شاری هەڵمەت و قوربانی” زیاکرد تەنها گۆڕنی ناوەکەی بوو بۆ شاری تۆڵەسەندنەوە و پشت شکانی یەکتری.
بەهۆی شەڕی ساردەوە پارتیەکانی س□ل□مانی بەردەوام لەهەوڵی شکانەوەی زیاتری سلێمانیان و باس لەو□ ئەکەن ئەگەر پارتی حکومڕانی سلێمانی بوایە ئەوا سلێمانیش وەک هەولێر و دهۆک خزمەتئەکرا، بێ ئەوەی ئاگایاربن دان بەوەیا ئەنێن کە پارتی سزای سلێمانی ئەیا چونکە خەڵکی ئەو شارە دەنگ بەو حیزبە نایەن، ئەمەش خۆی لەخۆیا نەنگیەکی گەورەیە بۆ پارتی و حکومڕانیەکەی.
هەولێر:
شەڕی سارد هەولێری لە شاری مێژووییەوە گۆڕی بۆشاری خەونی چۆلەکەکان، هەولێرێک کە بە قەڵا و منارە ئەناسرایەوە ئێستا باڵەخانەی بەرزی عەرەبنشین جێگای گرت□وە. شەڕی سارد هەولێری کرد بە دەریاچە، لەگەڵ هەر باران بارینێکا دانیشتوانەکەی ئەبێ لەترسی نقوم بوون ئێشک بگرن. شەڕی سارد هێدی هێدی سیمای هەولێری لە شارێکی کوردی ڕەسەنەوە بەرەو شارێکی تێکەڵ و پێکەڵ و چەسپاندنی نەتەوەی دووەم “نەتەوەی عەرەب” ئەبات. بەهۆی شەڕی ساردەوە هەولێر لەو کچە ناحەزو ناشرینانەی ناو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان ئەچێ کە سیمای خۆیان بە مکیاج بۆ شازادەخاتوون ئەگۆڕن بەڵام لە باران ئەترس□ن، چونکوم ئەگەر شڵپێ ئاو بەردەمووچاویان بک□وێ ئەوەی کردوویانە تەنها جوانکارییە، هەولێریش تەنها جوانکاری بۆکراوە تا پشانی زۆنی حیزبە ڕکا بەرەکەیانی بەن کە کاری باشترکراوە بەڵام ڕاستییەکەی مکیاج کردنی کێشەکا نە.
بەهۆی شەڕی ساردەوە یەکێتی و لایەنە نەیارەکانی تری پارتی لە هەولێر چاویان لەسەر دەسەڵاتداری ئەو شارەیە و لەگەڵ دەرکەوتنی هەر هەڵەیەک کۆی ئەو خزمەتگوزاری و ژێرخانەی کە بۆ هەولێر کراوە هاوتا بەسفر ئەکەنەوە، لەکاتێکا بەشێکیان بەتایبەتی یەکێتی کە سی ساڵە حوکمڕانی موتڵەقی سلێمانیەو نەیتوانیو□ چارەکێکی ئەو ژێرخان و خزمەتگوزاریییەی بۆ هەولێر و دهۆک کراوە لە سلێمانیا جێبەجێی بکات، بگرە هەر پرۆژەیەک لەڕێی کۆمپانیاکەی خۆیانەوە نەبێ ئاستەنگی بۆ دروست ئەکەن.

ڕۆژئاوا:

بەهۆی شەڕی ساردی بەوەکالەت بۆ تورکیا، کورد خۆی بۆتە جێبەجێکاری کارا و سەرسەختی پەیمانی سایکس- پیکۆ، بۆ گەمارۆدان و ماندووکردنی کانتۆنەکانی ڕۆژئاوا لەسەر داوای تورکیا، بەجۆرێک سنورەکان

بەرووی ڕۆژئاواوە لەلایەن پارتیەوە داخراوە کە برێت ماکگەرگ هاوئاهەنگکاری کۆشکی سپی بۆ کاروباری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکوری ئەفریقیا ٢٣ جار پەیوەندی تەلەفۆنی لەگەڵ مەسرور بارزانیا کردووە لەماوەی مانگەکا تا لایەنی کەم دەروازەی سنوری سێمەلکا لە نێوان باشور بەڕووی ڕۆژئاوا بکرێتەوە و خوراردن و دەرمان بگاتە کوردانی ڕۆژئاوا.

١٠٠ زیاترە بەدیاری کراویش لە ساڵی ١٩١٦ کورد بەهۆی چوار پارچەبوونی خاکەکەیەوە لەکێشەگەی ڕێکەوتننامەی سایکس-پیکۆوە بەدەست سنورە دەستکردەکانەوە ئەناڵێنێ. ئەگەر پێشتر لەهەر کوردێک بپرسیایە دوای ئازادکردنی هەر پارچەیەک لە پارچەکانی کوردستانی گەورە کاری لە پێشینە چی ئەبێت؟ بێگومان گوێبیستی ئەوە ئەبوویت کە سڕینەوەی سنورە دەستکردەکان کاری یەکەم و بەچەن وچوونی کورد ئەبێ. ئێستا دوو پارچەی کوردستان باشور و ڕۆژئاوا نیمچەسەربەخۆی خۆی هەیە، بەڵام بەهۆی ملکەچ بوون و جێبەجێکردنی ئەجینداى دوژمنە دێرین و مێژوویەکەی کورد، تورکیای کورد نەبین و نەویست مەخابن ئەوەی دوژمن بۆی نەکرا کورد خۆی ئەیکات لە توندوتیژکردن و لەیانی خەندەق و ڕژدکردنەوە لەسەر سنورە دەستکردەکانی پەیمانی سایکس-پیکۆ.

هەرچەنە شەڕی ساردی نێوان پارتی و پەکەکە جاربەجار سەر بە ڕووبەڕووبوونەوەی ڕاستەوخۆش ئەکێشێ بەڵام سالانەکە شەڕی سارد زۆر بەتوندی لە نێوان و باشور و ڕۆژئاوایا بوونی هەیەو لە بری بیرکردنەوە لە لێکگرتنەوەی ئەو دوو پارچە کەرت و لەتکدا بەڕاوە بەداخەوە دابڕانێکی زیاتر لە ڕابردوو لەڕێی داخستنی سنورەکانەوە بوونی هەیە.

ئەوەی دوژمن ڕاستەوخۆ لەڕێی کوشتن و سڕینەوەو داگیرکردنی خاکەوە بۆی جێبەجێنەکرێ ئەوا زۆر بەئاسانی بەبریکار لەڕێی شەڕی ساردەوە بە لایەن و حیزبە کوردیەکانی ئەکەن.

کورد دوژمنی خۆی دەستی دوژمن.

سامانی وەستا بەکر

٢٠٢٢-١-٢٧ سوید-ستۆکهۆڵم

شێخ ڕەزای تاڵەبانی و حافزی شیرازی.. دکتۆر: مەولود ئیبراهیم حەسەن

ئەوەی ئەوە دەمەوێ باسی بکەم ، بە هۆی ئەو بەرنامەیە بووبە کە ناوی (چرپەی ئاگر)ە ، کە لە (تەلەفزیۆنی ڕووداو) مامۆستای بەڕێز (سیروان ڕەحیمی) بە هاوکاری زۆر بەڕێزی تر ئامادەی کردبوو. هە ر بەڕاستی بەرنامەیەکی چاک بوو کە دەتوانم بڵێم ، چەندین ساڵە بەرنامەی ئەدەبی ئاوام لە بارەی ژیان و شیعری شاعیرەکانمان نەدیوە ، بەتایبەت شاعیرە کلاسیکەکانمان . ئەوەی کە پێش بڵاو بوونەوەی بەرنامەکە کە ئاگاداری کردمەوە برای بەڕێزم (پرۆفیسۆر دکتۆر مارف عومەرگوڵ) ی شاعیر بوو ، کە پێویستە سوپاسی بکەم ، کە خۆشی یەکێک بوو لەو بەڕێزانەی لە بەرنامەکەدا قسەی کرد ، ئەو بەڕێزانەی هاوبەشی بەرنامەکە بوون ..دەستە گوڵێکی هە ڵبژاردەی شارەزا لە شێخ ڕەزو ژیان و شیعرەکانی ، بریتی بوون لە ژن و پیاوو کوردو بیانی و سنووری جوگرافیایەکی فراوانیان گرتبووەوە ، کە من پێمەوایە هە ر یەک لەو بەڕێزانە ، بۆ ئەوە چاکن بۆ زیاتر لە بەرنامەیەک قسە لە بارەی ژیانی شێخ ڕەزاو شیعرەکانیەوە بکەن .

ئێستا دەگەڕێمەوە خزمەت پرۆفیسۆر دکتۆر عابد سەڕاجەدینی مامۆستام و ئەوەی لە بارەی شاعیری مەزنی کورد شێخ ڕەزاو شیعرێکی شاعیری ناوداری فارس حافزی شیرازیەوە لە کاتی وانە وتنەوەی ئەدەبی فارسی دا ساڵی خوێندنی(١٩٨١ – ١٩٨٢) لە زانکۆی بەغداو کۆلیجی ئاداب و بەشی زمان و ئەدەبی فارسی بۆی باسکردین .

دکتۆر عابد سەڕاجەدین (١)ە(ە) فەرمووی : وەختی خۆی لە تاران (مجلس شعرای ایران – ئەنجومەنی شاعیرانی ئێران) هە بوو لە تاران ، شیخ ڕەزای شاعیری گەورەی کورد ئەندامی ئەو مەجلیسە بوو . ڕۆژێک ئەندامانی ئەو مەجلیسە قسە لە بارەی شیعرێکی حافزی شیرازیەوە دەکەن و شیدەکەنەوەو هە رچی دەکەن ، ناگەنە ..قەناعەت ! زۆر دەنن و دەبەن دەیان ئاوناخواتەوە ! دوا جار ڕێک دەکەون کە نامەیەک بە شێخ ڕەزای شاعیری کورد بنووسن و ڕای ئەو لە بارەی ئەو شیعرەوە بزانن . ئەو کاتە شێخ ڕەزا لە عیراق دەبێت ، ئەو شیعرەی حافزی شیرازی کە شاعیرانی مەجلیسی شوعەرای ئیران دەیانەوێ شیبکەنەوەو تێبگەن و ناگەنە قەناعەت ، ئەم شیعرە ناودارەی خوارەوەیە .

بلبلی برگ گلی خوش رنگ در منقار داشت

و اندر آن برگ و نوا خوش ناله‌های زار داشت
گفتمش در عین وصل این ناله و فریاد چیست
گفت ما را جلوه معشوق در این کار داشت
یار اگر ننشست با ما نیست جای اعتراض
پادشاهی کامران بود از گدایی عار داشت
در نمی‌گیرد نیاز و ناز ما با حسن دوست
خرم آن کز نازنینان بخت برخوردار داشت
خیز تا بر کلک آن نقاش جان افشان کنیم
کاین همه نقش عجب در گردش پرگار داشت
گر مرید راه عشقی فکر بدنامی مکن
شیخ صنعان خرقه رهن خانه خمار داشت
وقت آن شیرین قلندر خوش که در اطوار سیر
ذکر تسبیح ملک در حلقه زنار داشت
چشم حافظ زیر بام قصر آن حوری سرشت
شیوه جنات تجری تحتها الانهار داشت
فال حافظ فوری

پاش ئەوەی نامەکە دەگاتە دەست شێخ ڕەزای کورد ، شێخ زۆر بە جوانی و بە هونەرەوە لەسەر هه مان کێش و بە هه مان قافیە ی شێعرەکەی حافزی شێرازی وەڵامیان دەداتەوەو مانا و مەبەست و شیکردنەوەکەیان بۆ دەنوسێ . دەینووسێ و بۆیان دەنێرێتەوە، کە وەڵامی نامەکەیان دەگاتەوە دەست ، ئەنداماني – ئەنجومەنی شاعیران – ی ئێران لەتاران ، کۆدەبنەوەو وەڵامەکەی شێخ ڕەزا دەخوێننەوەو سەرسام دەبن و دەبینن ئەوەی کە شێخ ڕەزا لە بارەی شێعرەکەوە نووسیویەتی، ئەوان هیچیان بەلایەوە نە ڕۆیشتوون ! ئەوسا هه موویان پێکەوە دەڵێن : بەڕاستی شێخ ڕەزا شاعیرەو هه ر ئەویش بە چاکی لە حافزی شیرازی تێگەیشتووە .
ئێستا بە چەند خاڵێک شوێنی شێخ ڕەزا لەم ئەنجومەنە ڕوون دەکەمەوە -:
یەکەم: شێخ ڕەزا ئەندامی – ئەنجوومەنی شاعیرانی ئێران – بووە ، دیارە ئەو شاعیرانەش لە شاعیرەباش و هه ڵبژاردەکان بوون .
دووه□م : هه ڵبژاردنی شێخ ڕەزا بۆ ئەندامیەتی ئەو ئەنجوومەنە ، بە هۆی ناوو ناوبانگ و ئاستی شاعیریەتی ئەو بووە.
سییەم: لەوەی کە شاعیرکانی ئێران شێخ ڕەزایان هه ڵبژاردووەو نامەیان بۆ ئەو نووسیوە ، دیارە لەخۆیان بە شاعیرترو شارەزاتر زانیوە .
پێنجەم : کە نامەکەیان بۆ شێخ ڕەزا ناردووەو کەسی تریان هه

ەنەبژاردووە ، هەی ئەوەیە کەسیان هەندەی شیخ ڕەزا بە شاعیرو لەهاتوو و شارەزا نەزانیوە .
شەشەم: دیارە پێشتر بە کردەوە شێخ ڕەزا ئەوەی دەرخستووە کە ئەویش حافز ناسێکی باش و ئەدەبناسێکی گەورەیە .
حەوتەم: بەوەی کە شێخ ڕەزا بە هه مان کێش و هه مان قافیەوە مانای شیعرەکە یان بە دنەرەتەوە ، جاریکی تر شێخ ڕەزا شاعیریەتی خۆی و شارەزای خۆی لە جیهانی حافز بەتایبەت و ئەدەب بەگشتی بە ئەنجوومەن دەسەلمێنێتەوە
هه شتەم : لەوەی کە شاعیرانی ئێران و ئەندامانی ئەنجوومەن . کە وەڵامەکەی شێخ ڕەزا دەبینن و دەڵێین : بەڕاستی تۆ شاعیری و لە حافز گەیشتووی ، ئەوە بەڵگەی ئەوەیە کە تەواوی ئەندامانی ئەنجوومەنی شاعیرانی ئێران دان بەوەدادەنێن کە شێخ ڕەزا لەوان شاعیرترەو باشتر لە حافز گەیشتووە .
پێشنیار : .
! جا ئەگەر ئێران ئەمڕۆ چەندین ساڵە (حافظ ٍشناسي) یان دامەزراندووەو ساڵانە لەسەر ئاستێکی جیهانی یادی دەکەنەوە ! باشە بۆچی ئەمەی کوردیش (ڕەزا ناسیی) دانەمەزرێنین و ساڵانە یادی بکەینەوەو شارەزایانی شێعری شێخ ڕەزاو ژیانی شێخ ڕەزا لە کوردو غەیرە کورد ژیان و بەرهه مە کانی بکەنە بابەتی لێکۆڵینەوەی زانستی و ئەدەبی ، ئەگەر حافزی شیرازی شیعری بە فارسی و عەرەبی نووسیبێ ؟ ! ئەوا شێخ ڕەزا بە کوردی و ترکی و عەرەبی و فارسیش نووسیویەتی ! لە شاعیریەتیش دا لە رووی داهێنانەوە بە هیچ شیوەیەک لە حافز لە خوارتر نیە! ئەگەر لەسەرەوە تر نەبێت ! هه ر بۆیە شێخ ڕەزای مەزن هه ڵدەگرێ و شایانیەتی کە گرنگیێکی جیهانیی پێبدرێ ، گرنگی پێبدرێ وچاکترو زۆرتر بناسرێ و شێعرە کانی بە زمانە جیا جیاکان چاپ بکرێن و بڵاو بکرێنەوە و بچیتە نێو کتێبخانەی ئەوزمانانەی کە شێخ داهێنانی تێدا کردوون ، دیسان ژیان و شیعرەکانی بە شێوەیەکی تەواوو شیاو بڵاو بکرێتەوە، دڵنیام کە ئەوسا شێخ ڕەزا چەند جارێکی تر لە دایک دەبێتەوەو دەرگایەکی جیهانی بە ڕووی داهێنەرانی کورد دەکاتەوە، کە جارێکی تر هیچ کەس ئەو دەرگایەی بۆ داناخرێ .
لەرە بەتایبەت ڕوو لە برا کوردەکانم دەکەم لە ڕۆژهه ڵات و ئیران و دەستانی فارسی شارەزا بە ژیانی شیخ ڕەزاو حافزی شیرازی ، کە دیارە شیخ عابد ئەم هه واڵە گرنگەی لە سەرچاوەکانەوە خوێندووتەوە یان بیستووە ، هه وڵبدەن تا ئەم ڕووداوە بە بەڵگەی زانستی و بەردەست ئەڵقەی پەیوەندی شاعیرانی کوردو فارس بکەن بە بابەتی لێکۆڵینەوەو نامەی ماستەرو دکتۆرا، ئەو شیعرە وەڵامە پێ

داهێنانەی شێخ ڕەزا بدەزنەوەو بیخەنە سەر خەرمانەکانی داهێنانی یاشێخ . بە دەنیاییەوە دەڵێم ، کە لە نەوان شاعیرانی کوردو فارس بە تایبەت ، شاعیرانی کوردو عەرەب و ترک ..چیەک و بەسەرهاتی گرنگی ئەدەبی و لەم جۆرە هه ن کە شیاوی نووسینەوەن و شیخ ڕەزاش لە پێشەوەی ئەو شاعیرانەیە !

**

حافزی شێرازی

دکتۆر عابد سیراجەدین نەقشەبندی

**

**

(١) دکتۆر عابد سیراجەدین نەقشبندی وەک خۆی باسی کرد ، (٢٥) ساڵ مامۆستای زمان و ئەدەبی فارسی بووە لە زانکۆی تاران و شیراز ، هه ر خۆی باسی کرد دیوانی شێعری کوردی و فارسی هه بوو. مامۆستایەکی زۆر شارەزابوو ، ڕۆژێک لە تەکیا چووینەدەرەو ، لە ڕێگا لەم پرسی دکتۆر : بە هۆی ئەوەی کە ئەو ماوە دوورو درێژە لە زانکۆکانی ئێران کارت کردووەو شارەزاییەکی باشت هه یە لە زمانی کوردی و فارسی ، هه تا چەند وشەی زمانی فارسی هاتووە تە نەو زمانی کوردی ؟ مامۆستاو بە کەمێک سەر سوڕمانەوە ڕووی تێکردم و بە نەرمی گوتی : ڕۆڵە بڵی تا چەند وشەی زمانی کوردی چووەتە ناو زمانی فارسی ! (٢)

ژیانی دکتۆر عابد سیراجەدین نەقشبندی

لەساڵی 1923 لە ئاوایی دوڕەی هەورامان لە دایك بووە، لە تەمەنی 6 ساڵیدا ڕێی قوتابخانەی ئایینی گرتووەتە بەرو بەردەوام بووە لە خوێندن، زمانی عەرەبی و فارسی زۆر بە باشی زانیوە، تا گەیشتووەتە ئەو ئاستەی بەوانامەی دکتۆرا بهێنێت لە بواری یەکتاپەرستیدا. هەر لە سەرەتای ژیانیەوە ڕەگەی مەعریفە و ئەدەبی هەڵبژارد و بەردەوام بوو لە پەیداکردنی مەعریفە و زانست لە شێخانی نەقشبەندییەوەو کاریگەری زۆری شێخ ئەمین و شێخ عوسمانی سیراجەدین و بنەماڵەکەی لەسەر بووە، لەگەڵ ئەوەش کەسایەتییەکی زۆر کۆمەڵایەتی بووەو بەرهەمەکی زۆری شیعر و ئەدەبیاتی هەبووە، کە شێوەیەکی زۆر تایبەتی ئەدەبیات و شیعرەو پێکهاتەیەکی تایبەتە لە شیعرو قەسیدە بە شێوەزاری سۆرانی و گۆران و جگە لەوە بەرهەمەکی زۆری کە بە هەناسەی فۆلکلۆر نوسیوویەتی، بەڵام بەشێوەیەکی وەستاکارانەی شاعیرانە و زۆربەی ئەو کارانە کراونەتە گۆرانی بە تایبەت لای هونەرمەندان گەورەی کورد مامۆستا مەزهەری خالقی و هەندێک کاریشی لای هونەرمەندی کۆچکردو حەسەن زیرەک کراوەتە گۆرانی. شیعرەکانی

فرە بابەتن و شیعری نیشتمانی و کۆمەڵایەتی و عیرفانی و غەزەلی نوسیووە و یەکێک لە جوانترین قەسیدەکانی (سەرگوزەشتەی من و زوانی کورد)ەو شیعری هەر بۆ شیعر کۆمەڵێک شاعیرانی فارسیشی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی. لە کۆتایی ژیانیدا کۆچ دەکات بەرەو حیجاز بەدوای خوێندن و زوهدی خۆیداو هەر لەوێ ساڵی 1995 ئەستێرەیەك لە ئاسمانی ئەدەبی کوردی بەرەو دنیای نەبوون کشا، چرای ژینی شاعیر کوژایەوە. دکتۆر عابدی غەریب لە شاری ریازی پایتەختی سعودیە لە دونیا کۆچی دواییکردووە و هەر لەوێش بەخاك سپێردرا!
*

- دەتوانن بۆ زانیاری زیاترلە بارەی ژیانی دکتۆر عابد سەیری ئەم بەرنامەیەی قەڵەندەر خانەی(تیڤی ٢٤) بکەن .
  *https://www.youtube.com/watch?v=JcVAkuGr3HA
  .

کورتەچیڕۆک/ عەرەبەکانی گەڕەکەکەی ئێمە.. ڕەسوڵ بەختیار

شەو بوو، لەناکاو بوو بەهەرا دەنگ بەتەواوی لەنێو کۆڵانەکە دەبیسترا، لەوکاتەی چوومە دەرەوە بینیم ئافرەتێک لەبەر دەرگا بەهەداوان خۆی لەدەستی پیاوەکەی رزگاڕ بکات، پیاوەکە کاتێک منی بینی شەرمێک دایگرت، هەر لەو کاتە باوکی کوڕەکە هەردووکیانی بردە ژوورەوە بەتوندی پێیانیگوت: شەرم بکەن، هەموو هاوسێیەکانتان هەراسان کردووە، من تا ئەو کاتە ورتەیەک لەدەمم نەهاتبووە دەرەوە، بەڵام باوکی کوڕەکە بەشەرمەوە گوتی: خۆت دەزانی ئەو دەنگە دەنگە لەنێوان ژن و مێردا روو دەدا.

هیچ قسەیەکم نەکرد، تەنیا سەرێکم بۆ لەقاند، لەچاوانی ئەو ئەوەم خوێندەوە، کێشەیەکی گەورە لەنێوان ئەو ژن و مێردە هەیە، چەندین نهێنی پێشترە ئێستا ئاشکرا دەبێ.

دەتوانم بڵێم سەدا چلی گەڕەکەکەی ئێمە تا ئێستاش عەرەبن، بەشێکی

زۆر لەوانە ئاوارە بوونە، وەک هەمان دیمەنی دوورخستنەوەی خێزانە کوردەکان بوون، لەدوای شەش لەجەنگە و ڕێگەی خۆیان دوور خرانەوە بۆ باشووری عێراق، لەچاوانی هەردوو لا دەخوێندرێتەوە زوڵم و زۆری بەم رۆژەی گەیاندوون، هەرچەندێک ئێستا دوور لەشار و گەڕەکەکانی خۆیان نیشتەجێن.
ئەو رۆژە یەکێک لەو عەرەبانەی سڵاو لەیەکتر دەکەین، بانگی کردم و گوتی: چووم ماسی زیندوو بکڕم دوای ئەوەی داوای پاککردنەوەم کرد، کابرای ماسی فرۆش لەکاتی سک هەڵدڕینی ماسییەکە و پارچە پارچەکردنی، کەچی ماسییەکە هەر دەجوولایەوە، ئەو هاوسێیەمان لەوە بوو ئەویش بۆ ماسی کڕین هاتبوو، کاتێک ئەو دیمەنەی بینی ئەو شوێنەی جێهێشت، کاتێک بەماسی فرۆشەکەم گوت: بۆ؟ کەچی هێچ وەڵامێکی نەدامەوە، ئێستا لەتۆ دەپرسم : بۆ؟ منیش پێکەنیم رۆیشتم، کەچی ئەو بەدەنگێکی بەرز گوتی: دەزانم ئەوە بەزاڵم و دڕندە لەئێمە گەیشتوون.
لام بوو بووە مەراق تا بزانم ئەوان ئەم ژن و مێردە بۆ وا ئاڵۆزبوو، بەڵام لەهەندێک بابەت بپرسیت، هەرچەندێک بۆ زۆربەی عەرەبە نیشتەجێبووەکانی گەڕەکەکەی ئێمە منیان دەناسی، یەکێک لەوانەی منی بەهاوڕێ دەزانی، گەنجێکی باڵا بەرزی رەشتاڵە بوو، بە ئەوەی بزانی دەیبینم ماوە نا ماوە بەکۆڵانەکەی ئێمەدا داهات و سەیری ئەو ماڵەی دەکرد، رۆژێک هەر خۆی بابەتەکەی کردەوە و گوتی: دەزانم گومانم لێدەکەی، کە بەدوای شتی خراپدا دەگەڕێم، بەڵام بابەتەکە بەجۆرێکی دیکە، من کوڕێ هەژارێکی شارێکی ناوەڕاستی عێراقم…خێزانی ئەو کوڕەی هاوسێتانم خۆشدەویست، ئەویش منی خۆش دەویست، چەند جارێک چووم بۆ داخوازی، بەڵام باوکی ئامادە نەبوو، هێچ وەڵامێکی خانەوادەکەی ئێمە بداتەوە، ئەو ماڵەی هاوسێتان، یەکێکن لەدەوڵەمەندەکانی شارەکەم، چەند جارێک لەو شارەی لێیهاتووین گرفتیان بۆم دروستکردووە و کەووومە نێو کێشمەکێشی پۆلیس، هەر ئەوان بەزۆری پارە ئەو کچەیان بۆ کوڕەکەیان خواست، کێشەی ئەو شەوەش بەهۆی ئەوەوە بوو لەرێگە گەیشتینە بە ئەوەی هیچ قسەیەک لەگەڵ یەکتردا بکەین، تەنیا ئەو خەندەیەکی کرد، بەچاو سڵاوی لێکردم، بەڵام ئەوم نەزانی لەدوورەوە مێردەکەی بینیوویەتی، کاتێکیش بەکۆڵانەکە تێدەپەڕم هەر تەنیا بە خەندەیەکە و بەم خەندەیەش دەم ئاو دەخواتەوە و هیچ مەبەستیکی دیکەم نییە.

وردەباس. پشکۆ ناکام

_ گەر چی زۆر دەربارەی سەردانەکەی والی تورکیا لە هەولێر بۆ ئیمارات نووسرا و باسی لێکرا ، بەڵام ڕاستی سەردانەکە. تا ئێستا شاراوەیە و ئەوەیە کە دەخەشی حکومەتی هەرێم بە مەبەستی کڕینی” بەلەم” چووە بۆ ئیمارات بەو پێیەی ئیمارات و خودی ئەبو زەبی لە دروست کردنی بەلەمی بچووکی ڕاوە ماسی توانایەکی باشیان هەیە ، کڕینی ئەو بەلەمانەش بۆ دابەش کردنێتی بەسەر هاووڵاتیانی هەولێرە تا ڕەسڵە کاتی لافاو (یان ئ کۆبەنەوەی ئاو کە ناوێکی تازەی داهێنەراوی حکومەتە بۆ لافاو) بەکار بهێنن بۆ هات و چۆ و گواستنەوە ، ئەو بەلەمانەش گەرەنتی دە ساڵیان لەگەڵەیە چونکە حکومەتی هەرێم پێ ی وانییە لە بێ پارەیی و بەتاڵی قسەکانی بتوانێ کێشەی ” ئاو کۆبوونەوە ” چارەسەر بکا ، لەبەرامبەر ئەم سەفقەدەریا- بازرگانییە سەیرەکە خەم خۆرەکەی حکومەتی بە خەمی هەرێم!! “ۆرک شۆپ” یان دەورەیەک بە حکومەتی هەرێم ئەکاتەوە بە ناو و نیشانی” چۆن مووچە بۆ چل یان پەنجا ڕۆژ دابەش ئەکرێت ” بەمەش لە جیاتی ئەوەی هەرێم ببێ بە دوبەی ، دوبەی ئەبێ بە هەرێم........

_. سەرچاوەیەک لەبەر نەبوونی هەویە نەزانرا ناوی چییە ، وای ڕاگەیانوە کە دوای خۆ گیف کردنەوەی یەکێتی و پەیڕەو کردنی سیاسەتی خەسە بە خەسە و پاشقول بە پاشقول بەرامبەر بە بنەماڵەی بارزانی و پارتی پاشکۆی ، ئێستا گوایا لەناو پارتی و خودی بنەماڵە بۆچوونێک هاتۆتە پێشەوە کە باس کردن لە بەرنامەی یەک ڕیزیی کورد بکەن بە دوو ڕیزیی کورد ئەویش بە پێشنیازکردنی بوونی دوو کەس بە سەرۆک کۆمار ، یەکێکیان لە پارتی و دووەمیان لە یەکێتیی ، واتا سیستەمی ” هاوسەرۆکی کۆماری عێراق ” بێتە کایەوە بەشێوەیەک هەر یەکێکیان هەفتەیەک دەوام بکا و هەفتەکەی تر هاوسەرۆکەکەی ئەولا ، بەمەش هەر یەکەیان لە ساڵێکا بیست و شەش هەفتە سەرۆک کۆمارن ، بەڵام گرفتەکە ئەوەیە کە هەنێک لە ئەهلی سنگ “سەدرییەکان” ڕازی نین بە بوونی هاوسەرۆکەکەی سەر بە بنەماڵە ، چونکە ئەو چەن ساڵانەی لە بەغا کار بەدەست بوە زۆر دەست بڵاو و هەموو قائیمە و حساباتەکانی بە” ناقیس” بوە ئەترسن ئەمجارە” کۆشکی

سەلام"ی سەرۆکایەتی کۆمار ئیفلاس بکا.............

_. لە دەوروبەری سێ سەد ساڵێک لەمەو پێش لە بەریتانیا و دارستانەکانی ناوچەی "نۆتینگهام" داستانی" ڕۆبین هوود" هاتۆتە ئاراوە و ئەو کەسە خۆی و گروپەکەی لە دارستانەکانا خۆیان حەشار یاوە و بە دزی و ڕاو و ڕوو ژیاون ، بەڵام بەشێکی زۆری دەستکەوتی چەتەییەکەی کە لە دەوڵەمەندەکای بردوە بەسەر خەڵکی هەژار و بێ دەرامەتا دابەش کردوە و لای ئەوان خۆشەویست و پاڵەوان بوە ، ئەم بەسەر هاتا ئەمڕۆ لە کوردستانا دووبارە بۆتەوە بەڵام ئەک بە پێچەوانەوە ، ڕۆبین هوودەکەی لای ئێمە هەر ڕۆژەی باج و زەریبەیەک ئەخاتە سەر خەڵک و کۆمپانیا و مەسئولە وورگ زل و گیرفان قورسەکانی پێ دەوڵەمەن گەندەڵتر ئەکا جگە لەوەی بەشێکی نەزانراوی بۆ خۆی و بنەماڵەکەیەتی ، جا ی خۆیەتی ئەم حکومەتە بە " حکومەتە پێچەوانەکەی نۆتینگهام" ناو ببرێ........

سیمفۆنییە چاو بە فرمێسکەکان.. کەنعان مەدحەت

زۆری نەماوە بە ئێوارە
ڕۆژ لە دەرگای ئاوابوون بات و
پشت لە گەورە تا بچوکی خەونەکان بکات
بەڵێ: گەلی ماندو و پساوی خەبات..
ماڵئاوا...

کە دەوەرێ، لە سەنگەری شاخی هەزار بە هەزار
ببپرسە:

- لە هێ و بەربوونی خوێنی
  کە و چی و چی..
  ئەگەڕێ؟
  + لەی گەڕێن
  با ناوگەڵ و پارە و کورسی
  لەی تووڕە نەبن و

ه□يکۆڵن و
بيبەنە بەر دادوەری حيزبی!

چاو بە دوی
ئاڵای شەکاوەی سواری سوور لەسەر غار
دەگێڕم
دەگمەنن،
ئەوانەی چوون خۆم بشيڕێنن

- وا لە ژێر پێ لەقەی سەربازی تورک و
  بە قوڕگيراوانی کويستانا
  باری دەرپێی کچە يەزيديم
  لە ئابروو ئەبرێ

وشکە خوێنی شەهيد کەوتوو□ تە هاوار
لە هۆ و
چۆنیەتی،
بەربوونی خۆی دەگەڕێ
گەند□□ نييە،
خۆ لە قەرەی وەڵام با و
راستييەکان چوون خۆی بڵێ

لە بێدەسەڵاتيما
گوێم لە زيق و زاقی پەرلەمانتار و
قريشکە قريشک..
چاويشم لە جرت و فرتی شاند
داخستووە
هەست بە زايەڵەی،
بێدەنگيی تەنيای خۆم نەبێ
بە چيتر نەکەم
کەچی قۆزاخەی ڕوحم
وەک کەوتبێتە سەر بڵقە ئاو
لە جوڵانێی شەپۆلە کەفاوييەکانەوە
تەماشای سەمای
فلامينکۆ/ی تێهەڵکێش بە (سێ پێيی) ئەکا
نەبا پاقژيی و
ڕەسەنايي□تی فۆلکلۆری کوردیی
خۆ لە بير بکەم

فلامینکۆ/ جۆرە سەمایەکی ئیسپانییە. لە ڕەسەنا کاولێیە هیندۆئەوروپییەکان لە هیندەوە هێناویانەتە ئەندەلوس و، ئێستاش بە ئسپانی یا بە مەکسیکی ناودەبرێ.

خەونێکی هەڵکڕوزاو.. شەماڵ بارەوانی

کامە تەنهاییەو
کۆرپەی شەوە بێ نازەکانی منی
ڕانەژاندبێ

کامە مۆمەو
بەخەمەکانی من دانەگیرسابێ

کامە کەشتیە
و
بە ئازارەکانی من سەوڵی لێ نەدابێ

کامە دەریایەو قیژەکانی منی تیا
نەخنکابێ

ئیتر تەوقی
ئەو هەموو عەزابە سەرمەدیه
ل□ بەرۆکی شیعرەکانم
دەکەمەوەو
کراسی ئەو
نائومێدیە ئەزەلیەی
کراوەتە بەر دێڕەکانم
دەدڕێنم

چیتر
لەچاوەڕوانی خەونێکی
هەڵکڕوزاودا

نوێژی ئومێد نابەستم
و
وێردی دڵشکان ناخوێنم

ئیتر
ئەلبومی بیرەوەریەکان
لەیادگەمدا دەسڕمەوە
و
درەختی ئازارەکانم
دەبڕمەوە

ناهێڵم
چیتر
دڕکی شەوەزەنگ
لەئەرشیفی ژیانما
چرۆ بکات
و
پروشەی بارانێکی ساختە
لە سنووری هۆنراوەکانما
درۆ بکات

هەرچی تروسکەی غەریبیە
لە تاراوگەی ڕۆحما
دەخنکێنم

گەر ئەو دوو چاوەشم
بۆت بگرین
دەریان دێنم

دوو کۆپلە شیعری نەوزاد بەندی

کۆپلەیەکی درەنگ وەخت

تەنها گوڵێ لەو گوڵانە ..

تەنها دڵێ لەو دڵانەى
ئەتناردن بۆم ،
نەگەيشتە لام ..
تەنها ووشەيەك ..
يان پيتێ ، لەو نامانەى
بۆت ئەنووسيم ،
نەيدا لە دەرگام ..

ئێ خۆ منيش دار و بەرد نيم ،
دوور كەوتمەوە ..
لە چيرۆكێكى سارد و سڕ ..
لە پرسيارێكى بێ وەڵام

دەمێكە ئەمەوێ ئەمە
بدركێنم ،
هەر نەمدركاند
ساڵەهاى ساڵە وا لە لام ..

هەندێ جار

هەموو دەرگاكان دابخە
پەنجەرە بكە بە ديوار ..
ڕێى يادگاريت پێ ناگيرێ
يادت دێ بۆ لام جار و بار ..

وون بوونت ، دنياى نەڕوخان
تەنها چرايەك خامۆش بوو ..
ڕوناكيى گۆشەيەكى دڵ ،
لە ناكاوا فەرامۆش بوو ..

من بێ تۆيش هەر وەك جارانم
هەر شەپۆل ئەدا ،دنياى من..
هەر پياوەكەى بەر بارانم ..
لە جيهانێكى وەك ئاسن

لام ئاساي□ ، ناڕەنجێم ..
ڕۆژێ دێ دڵيش ئەوەستێ ..

گەر گونجاوم ..گەر نابەجێم ،
ڕێکم خستی وەک هەڵبەستێ

لەگەڵ هەموو بێدادییەک
خۆم دادەنێم به قەرزاربار ..
کە تۆ بە چەند ووشەیەکت
پاییزت کردم بە بەهار

24.1.2018

نەرویج نابێ و ناتوانێ ڕەوایەتی بە تاڵیبان بدات!.. کۆمیتەی نەرویجی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی کوردستان

لە ڕۆژی یەکشەممە ٢٠٢٢\١\٢٣ ەوەوە، شاندێکی تاڵیبان گەیشتوونەتە نەرویج. بەپێی لێدوانی دەزگا بەرپرسەکانی نەرویج، ئامانج لە سەردانەکە ئەوەیە کە سەبارەت بە قەیرانە مرۆییەکان و مافەکانی مرۆڤ و خوێندن بۆ کچان و ژنان و بەشداری ژنان لە حکومەت و دامودەزگاکانی تاڵیباندا، لەگەڵ بزووتنەوەی ناوبراودا گفتوگۆ بکرێت. وە لەم سەردانەدا نەك تەنها نەرویج بگرە وڵاتانێکی تری ڕۆژئاواش گفتوگۆ لەگەڵ تاڵیباندا ئەکەن.

بانگهێشت کردنی تاڵیبان بەمجۆرە و بە فڕۆکەی تایبەت و بە پارەی نەرویج، وە پارێزگاری لێکردنیان لەلایەن هێزەکانی سەر بە ئاسایشەوە کە بە ملیۆنەها کرۆنی تێئەچێ، نیشانەیەکە بۆ ڕەوایەتی دان بەو بزووتنەوەیە لەلایەن نەرویجەوە.

دەسەڵاتدارانی نەرویج بزووتنەوە و ڕێکخراوێکیان بانگهێشت کردووە کە لە لیستی ڕەشدایە و بە چەندەها مرۆڤیان کوشتووە، کە لە نێویاندا چەندین خێزانی نەرویجی هەیە ساڵەهایە ئازاری لە

دەستدانی ئازیزەکانیان ئەکێشن. ئەوە ئاشکرایە کە ئەو بزووتنەوەیە لە پشت خراپترین هێرشە تیرۆریستیەکانەوە بوون کە لە ئەفغانستان ڕوویاندا کە بەهۆیەوە نەك تەنها هەزاران کەس لە خەڵکی ئەفغانستانی ژیانیان لە دەست داوە، بگرە چەندین کەسی ئەوروپی و ڕۆژئاوایی بوونە قوربانی ئەو هێرشانە.

ئەوەی کە نەرویج پێی وایە دانوستان وگفتوگۆ لەگەڵ بزووتنەوەیەکی بەمجۆرەدا، کە بە هیچ جۆرێك هەڵبژاردەی خەڵکی ئەفغانستان نییە، گرنگ و ڕەوایە و ئەوەی کە نەرویج پێی وایە تاڵیبان ئەتوانێ میانڕەوتر بێت، ساویلکانە و ترسناکە و بە ئاشکرا لایەنگرانەیە. ئەمە تەنها ئەچێتە خانەی ڕەوایەتیدان بە تاڵیبانەوە. ئەوە خۆشخەیاڵیە وابیر بکەنەوە تاڵیبانێك، کە ترسناکترین هێزێکەێ جیهان بە خۆیەوە بینیوە، ئەتوانێت ڕێز لە مافەکانی مرۆڤ و مافەکانی ژنان و مناڵان و ئازادی و… هتد بگرێت.

کارێك کە دەسەڵاتدارانی نەرویج کردوویانە نوێنەرایەتی دانیشتوانی نەرویج ناکات. ئەوە بەرژەوەندی ئێمە نییە پارە لەو پێناوەدا خەرج بکرێ تاڵیبان بهێنرێت بۆ نەرویج و ئەوانیش بە ''ڕێز'' و ''شکۆمەندی'' ەوە باس لە گفتوگۆ لەگەڵ هەڵسوڕاوانی ئەفغانی و حکومەتی نەرویج و وڵاتانی تردا بکەن و بانگەشەی ئەوە بکەن تاڵیبانێکی باشترن!

تاڵیبان بە هیچ جۆرێك لەلایەن ئێمە خەڵکی ئازادیخواز و خێزانی ئەوانەوە کە ئازیزان و مناڵەکانیان لەدەست داوە و کەسانی مەدەنی و سێکیولاری ئەفغانی دانیشتووی نەرویجەوە قابیلی پێشوازی نییە. دەوڵەت و حکومەتی نەرویجی پێویستە ڕێزی ئێمە بگرێت نەك تیرۆریستانێك کە لە لیستی ڕەشی دنیادان. تاڵیبان نابێ و ناکرێ بە ڕەسمی بناسرێ.

لە کۆتاییدا داوا لە هەمووان کە دژی تاڵیبان و بە ڕەسمیەتی ناسینی دەسەڵاتەکەیانن ئەکەین بە هەر شێوازێك پێیان ئەکرێت ناڕەزایەتی دەرببڕن تاکو فشار بخرێتە سەر دەسەڵاتداران تاکو دەسەڵاتی تاڵیبان بە ڕەسمی نەناسن.

کۆمیتەی نەرویجی
حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کوردستان
٢٥ ی جانیوەری ٢٠٢٢